

Editorial

Na začátku tohoto čísla musím opět vyslovit omluvu autorům a čtenářům za to, že se k nim náš časopis stále dostává se značným zpožděním. Přesto mohu nabídnout dvě pozitivní informace. *Orbis scholae* je nově zařazen do databáze publikací s otevřeným přístupem (DOAJ). Fakticky sice časopis vychází v režimu plného otevřeného přístupu (*platinum open access*) od počátku své existence, zařazení do databáze DOAJ ale stvrzuje, že splňuje i další kvalitativní standardy vědeckého publikování. S tím souvisí i druhá novinka – na základě požadavků DOAJ došlo k uzavření původních webových stránek časopisu, které v poslední době fungovaly souběžně s novým webem. I když doména www.orbisscholae.cz nadále existuje a je možno přes ni přistupovat k on-line verzi a archivu časopisu, nyní už je veškerý obsah publikován na webu Nakladatelství Karolinum.¹ Tyto nové stránky z technického hlediska splňují nejen pravidla DOAJ, ale také systémů DOI a Crossref. Tím je zaručena větší viditelnost publikovaných textů pro celou vědeckou obec. Věříme, že nové stránky budou nejen kvalitní z infromatického hlediska, ale brzy se stanou také uživatelsky přívětivějšími a hezčími.

Dokončení migrace časopisu a jeho archivu na nový web je zásluhou pracovníků Nakladatelství Karolinum a také členů výkonné redakce Petra Najvara (který on-line vydání dosud připravoval) a Víta Štastného, jenž redakci nově posílil. Noví kolegové v redakci – od roku 2018 to je také Tereza Češková z brněnské pedagogické fakulty – pomohou, abychom se zlepšili i v naší největší slabině, tedy v termínech. Částečným řešením je také to, že časopis budeme vydávat v režimu *on-line first*, tzn. jednotlivé studie, které prošly recenzním řízením, budeme co nejdříve po dokončení sazby vyvěšovat na webu.

I když technické i věcné aspekty naší vědecké a redakční práce jsou důležité, musím přiznat, že jsem se na ně v posledních měsících nedokázal vždy soustředit. Nelze se uzavřít v pověstné akademické věži z kosti slonové; hluk vnějšího světa se nedá přeslechnout. Pokud bych to měl formulovat pozitivně, tak nás nepochybně čekají zajímavé časy, ve kterých půjde o něco víc než jen o to, kolik publikujeme článků nebo jakých indexů dosáhneme. Obrysy problémů jsou známy. Na jedné straně racionální projekty svobodné Evropy a globalizovaného světa. Na druhé straně ti, kdo se subjektivně cítí nebo objektivně jsou v tomto světě marginalizováni, a jejich snaha

¹ Nové stránky mají adresu <http://www.karolinum.cz/journals/orbis-scholae>, avšak i nadále lze používat staré URL.

8 najít bezpečí v menším společenství, nejčastěji národním, která bohužel skoro vždy znamená negativní vymezení proti těm, kdo jsou *cizí, jiní*. Zdánlivé nebo skutečné dilema excelence a spravedlivosti, svobody a jistoty.

Jedním z projevů dnešní situace je obnovená potřeba kultivovat stanovisko k době komunistické vlády a k činům tehdejších představitelů, příslušníků mocenských složek i běžných lidí. Klíčovým předpokladem pro to je lepší poznání nedávné doby. Proto jsem rád, že v tomto čísle najdete metodologicky i věcně významný text J. Zounka, D. Knotové a M. Šimáněho o příběhu učitele v socialistickém Československu, který je jedním z výsledků studia soudobých dějin našeho školství zejména metodou orální historie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Jiným projektem, který se snaží přispět k porozumění ještě bližší minulosti českého vzdělávání, je rovněž brněnský výzkum zaměřený na *vnímání změn učiteli v období deseti let implementace kurikulární reformy*. Text K. Peškové, M. Spurné a P. Knechta z *Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity* představuje zprávu o teoretických východiscích, a zejména o použitých metodologických postupech té části náročného výzkumného projektu, která byla pojata kvantitativně, a tudíž výrazně kontrastuje s přístupem J. Zounka a jeho spolupracovníků. Do oblasti kvantitativní metodologie směřuje i prakticky orientovaný text P. Soukupa v sekci zpráv. K tomuto textu najdete na webu našeho časopisu také softwarovou pomůcku, která usnadní statistické výpočty při práci s výběry z malých populací.

Pokud se vrátím k rizikovým a negativním procesům ve společnosti, nepochybně jedním z nejnápadnějších symptomů je počet obyvatel České republiky, kteří se dostávají do dluhové pasti a následných exekucí. Jako u mnoha jiných sociálních problémů, i zde se od české školy očekává, že přinejmenším přispěje k řešení tohoto problému. Proto je dobře, že K. Ševčík a T. Janko zpracovali svou *srovnávací studii standardů finanční gramotnosti v České republice a vybraných zahraničních státech*. Jiným závažným znakem problémů doby je nedůvěra občanů v tradiční instituce, v neposlední řadě narůstající nedůvěra k veřejnému školství a jeho schopnosti nabídnout kvalitní vzdělání všem. Kvalita školy je vždy nakonec otázkou procesů, které probíhají ve třídách. Na dění ve školních třídách jsou zaměřeny dvě z výzkumných studií zařazených do tohoto čísla: případová studie utváření *hodnoticích úsudků učitelky o jednotlivých žácích* na počátku druhého stupně základní školy A. Drexlerové a především oborově didakticky zaměřená vícepřípadová studie V. Žáka a J. Martínkové o *kvalitě výuky fyziky začínajících učitelů*. Do tříd mateřských škol, v nichž se provádějí fyzikální experimenty, nás zavádí zpráva J. Houfkové (k níž na webu rovněž naleznete doplňující materiál, v tomto případě fotodokumentaci). Doplňme, že oba naposledy zmiňované texty pocházejí z Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy.

Politikou toto číslo také končí. První část rozhovoru s profesorem Adamem Gamanem, kterou jsme otiskli v anglickém čísle 3/16, se týkala obecnějších témat testování, diferenciací žáků a rodičovské volby školy. Ve zde otištěné závěrečné části rozhovoru s předním americkým sociologem vzdělávání D. Greger a J. Simonová hořovali o organizaci pedagogického výzkumu zejména v amerických veřejných a stát-

ních institucích, o jeho financování a vztahu ke vzdělávací politice. Tyto informace by mohly být užitečné i pro širší okruh aktérů mimo akademickou obec, a proto je uvádíme v českém překladu. Zatímco A. Gamoran hovoří o výzkumných pracovištích v USA, k infrastruktuře evropské pedagogické vědy patří i EERA, o jejíž letní škole referují tři její účastnice E. Filipová, J. Mužíková a E. Potužníková.

Věřím, že obsáhlé číslo, naplněné žánrově, tematicky i metodologicky různorodými texty, vás zaujme. V těžkých dobách se poznání stává mimo jiné útěchou. Přeju vám za celou redakci vše dobré do příštích dní.

Dominik Dvořák